

<https://ecs.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Endowment & Charity Studies

E-ISSN: 3115-7475

Vol.3, Issue.2, No.6, 2025, pp 1- 20

Received: 03/09/2024 Accepted: 10/08/2025

Research Paper

Three-Level Analysis of Charity Theories: The Case of Effective Altruism

Seyyed Mohsen Eslami *

Assistant Professor, Department of Philosophy, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran
s.eslami@modares.ac.ir

Introduction

I propose a three-level analysis to understand charity theories – i.e., theories about how charities should be run. As a case study, “Effective Altruism” (EA) is explored on all three levels. I suggest that taking the three-level analysis helps to better understand EA itself. Furthermore, such an analysis provides a better framework to evaluate the common criticisms against EA.

Here is the plan for what follows. In Section 2, I introduce Effective Altruism and its roots. In Section 3, I apply the three-level analysis to EA. Next, in Section 4, I review the main criticisms against EA and explain how the three-level analysis helps address and evaluate them. The last section is for review and conclusion.

Effective Altruism

To better know EA, we start with its theoretical roots, then move to it’s becoming an organization as it is now.

Effective Altruism has its theoretical roots in moral philosophy. Specifically, one inspiring point is Peter Singer’s “Famine, affluence, and morality” (1972). Singer has contributed hugely to the formation of EA by his later work, including *The life you can save* (2009) and *The most good you can do* (2015). In the initiating 1972 paper, Singer presents a simple argument. The simplicity of the argument is in its attempt to be independent of specific ethical theories. The thought is that some intuitive judgment, which may be justified using a variety of ethical theories, leads to radical conclusions about the ethics of charity.

The main argument there comes with two premises. First, the axiological premise is about how bad the state of the world is. The second, more crucial premise is the deontological one: “[If] it is in our power to prevent something bad from happening, without thereby sacrificing anything of comparable moral importance, we ought, morally, to do it” (1972: 231). The first premise is not controversial – there are many evils to be prevented. But why should we accept the second premise? The Pond Example is supposed to push us to accept this premise. Consider a simple case where a child is drowning in a pond, and one is passing by. There is no one else around. The child may be saved with a bit of sacrifice, say, one’s clothes getting wet. Intuitively, one has to save the child in this case. The judgment is explained by the second premise mentioned above. The same line of reasoning results in our many (altruistic) duties to others, at least as long as no serious sacrifice is required.

So far, there are good arguments to accept “altruism”, that there are duties to others. However, Effective Altruism emphasizes another aspect of charity as well: effectiveness. The thought is that for the same reasons that we have to help others, the help must be effective too. The point of charity is to help people. Therefore, we should be careful not to go for the kinds of charities or activities that may make us feel good but do not provide real help compared with other alternatives.

*Corresponding Author

Eslami, S. M. (2025). Three-level analysis of charity theories: the case of effective altruism. *Journal of Endowment & Charity Studies*, 3(2), 1-20.<https://doi.org/10.22108/ecs.2025.142692.1115>

3115-7475 © The Author(s). Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>).

<https://doi.org/10.22108/ecs.2025.142692.1115>

Putting these two ideas together, Giving What We Can was founded at Oxford University and then found its way to other universities in the UK and the US. William McAskill (2015, 2022) and Toby Ord, both Oxford philosophers, are the main figures to make these moves happen. This is the first step to put the theoretical ideas into practice and make organizations and movements based on them. This and similar projects, such as 80.000 Hours and then The Center for Effective Altruism, made “Effective Altruism” official beyond the already known theoretical ideas, but as specific organizations and social movements.

Evaluating Effective Altruism on Three Levels

Considering the formation of EA, including its roots and current situation, there are three ways to understand what EA amounts to. That is, consider whether you either agree or disagree with EA. What is it exactly that is agreed upon or disagreed upon? There are three levels to consider EA: as a theoretical position, as a practical approach, or as a concrete movement.

This distinction helps to make sense of the distinctness of EA. As noted, EA as a theoretical position is rather familiar among moral philosophers. What makes EA distinct is how it is put to work as a practical approach to charity (see Temkin, 2021): to emphasize that charity requires serious empirical research, considering that studying effectiveness requires relying on a variety of academic disciplines, beyond moral philosophy. Finally, the EA as it is now is tied to specific figures and organizations. Imagine that some fraudulent practice is identified in some of these organizations. This would affect EA organizations as they are now, but the theoretical position and the practical approach may remain intact. Thus, the three levels on which EA may be understood are distinct.

Considering this distinction, criticisms against EA may be better evaluated and addressed. First, some of the concrete advice of EA is challenged by the opponents. For example, opponents argue that the individualistic approach of EA does not work. In many such cases, it seems that the proponents of EA as a theoretical position and practical approach would reply that the more effective way is to be taken. That some advice is not the most effective one is not a challenge to the very idea, but the concrete organizations of EA as they are now (see McMahan, 2016; Chappell, 2024).

Second, there are worries about EA that go deeper. For example, opponents may emphasize that some aspects of EA are not developed enough to enable it to deal with real-world problems. For example, the conception of well-being at work in calculations of effectiveness matters substantially for decision-making. Such criticisms, if they work, target EA as a practical approach as well as a theoretical position. (For another line of argument based on development economics, see Deaton, 2013; Temkin, 2021.)

The point is that different criticisms against EA may be evaluated differently, relying on the three-level analysis. This helps to bring about the more interesting lessons of EA and keep it distinct from some other aspects of it.

Conclusion

The Three-Level Analysis helps understand various charity theories. It helps both in presenting the theories themselves and evaluating criticisms against them. Meanwhile, there may be limits to such an analysis. It is not claimed that we can always keep the three levels distinct. There are some connections between the theoretical position and the practical approach. Furthermore, it would be problematic to defend a practical approach by dismissing any criticisms as criticisms of the concrete movement and not the general approach itself. Such possible limits must be acknowledged. I have attempted to show that this is compatible with the fruitfulness of the Three-Level Analysis.

Keywords

Theory of Charity, Effective Altruism, Ethics of Charity, Charity Ecosystem, Charity Studies.

مقاله پژوهشی

تحلیل سه سطحی نظریه‌های خیریه: مطالعه موردی دیگر دوستی مؤثر

سید محسن اسلامی*^۱

۱. استادیار، گروه فلسفه، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

s.eslami@modares.ac.ir

چکیده

دیدگاه‌ها درباره خیریه در سطوحی متفاوت طرح می‌شوند و یا می‌شود یک دیدگاه را در سطوح متفاوت فهمید. پیشنهاد می‌شود دیدگاه خیریه را می‌توان در یکی از این سه سطح یا ترکیبی از آنها فهمید: موضع نظری، رویکرد و جنبش. سپس، از «دیگر دوستی مؤثر» به عنوان نمونه استفاده می‌کنیم و بررسی می‌کنیم چگونه می‌توان آن را در سه سطح متفاوت فهمید. چه بسا بدون تفکیک این سطوح نتوانیم تصویری درست از سرشت و وجوه تمایز این جریان خیریه داشته باشیم. همچنین، جنس نقدها به این جریان را می‌توان متناسب با سطوح مختلف در نظر گرفت و به شکلی متناسب با آنها مواجه شد. در نهایت، این تفکیک از آن رو مهم است که بسته به نقش ما در زیست‌بوم خیریه، ممکن است یک دیدگاه در بعضی از سطوح برای ما اهمیت بیشتر یا کمتری داشته باشد. در نتیجه، این تفکیک‌ها کمک می‌کند ارزیابی بهتری از نظریه‌های خیریه داشته باشیم، نقدها به نظریه‌ها را بهتر ارزیابی کنیم و به این ترتیب، تصمیم‌های فردی، سازمانی و سیاستی پذیرفتنی‌تری را اتخاذ کنیم.

واژه‌های کلیدی: نظریه خیریه، دیگر دوستی مؤثر، اخلاق خیریه، زیست‌بوم خیریه، مطالعات خیریه.

*نویسنده مسئول

اسلامی، س. م. (۱۴۰۴). تحلیل سه سطحی نظریه‌های خیریه: مطالعه موردی دیگر دوستی مؤثر. *مطالعات وقف و امور خیریه*، ۳(۲)، ۱-۲۰.

<https://doi.org/10.22108/ecs.2025.142692.1115>

۱- مقدمه

دیدگاه‌ها درباره خیریه متنوع است. می‌توانیم از گروه‌های مختلف بپرسیم به نظرشان چقدر در قبال نیازمندان وظیفه داریم یا اولویت در فعالیت خیریه با کدام است یا نقش سازمان‌های خیریه در این فعالیت چه باید باشد. این نوع پرسش‌ها پاسخ‌هایی متفاوت می‌گیرند. بخشی از این تنوع به سبب اختلاف نظر است. اما بخشی از آن هم می‌تواند توضیح دیگری داشته باشد: زیست‌بوم خیریه گسترده است و ابعادی متنوع دارد. از این رو، گاهی توجه نظریه‌های خیریه به وجهی خاص است.^۱ در اینجا به وجه دیگری از این تنوع توجه می‌کنیم: سطوح مختلف دیدگاه‌های خیریه.

برای سادگی، از نمونه «دیگردوستی مؤثر» بحث می‌شود. احتمالاً این عنوان برای کسانی که در عرصه خیریه فعالیت می‌کنند، آشناست. حال، جا دارد به این فکر کنیم: دیگردوستی مؤثر دقیقاً چگونه دیدگاهی است؟ این پرسش ساده کمک می‌کند تا هم تصویری بهتر از «دیگردوستی مؤثر» داشته باشیم و هم در موقعیتی بهتر برای ارزیابی نقدها و پاسخ‌ها باشیم. گفتنی است، هدف اصلی این نوشته مطالعه موردی دیگردوستی مؤثر نیست، اگرچه قدری آن را بررسی می‌کنیم. بررسی مستقل دیگردوستی مؤثر در جای خود می‌تواند مهم باشد، اما این پرسش را هم به همراه می‌آورد: اصلاً چرا باید این مورد خاص را مطالعه کنیم؟ اجمالاً پاسخ این است: توجه به سطوح سه‌گانه دیدگاه‌های خیریه و بررسی مختصر نمونه دیگردوستی مؤثر ما را در موقعیتی بهتر قرار می‌دهد تا بتوانیم دیدگاه‌های مختلف را تصویر و ارزیابی کنیم و به سوی دیدگاه مختار خود – اگر چنان چیزی نیاز باشد – پیش برویم.

با این توضیح، در بخش ۲، به اختصار «دیگردوستی مؤثر» معرفی می‌شود. سپس، در قسمت ۳، سه سطح فهم «دیگردوستی مؤثر» تفکیک می‌شوند. در قسمت ۴، نقدهای عمده به این دیدگاه مرور می‌شوند. بحث درباره این نقدها با نظر به تفکیک سه سطح تحلیل است. قسمت ۵ مرور و جمع‌بندی است.

۲- دیگردوستی مؤثر

در حال حاضر، دیگردوستی مؤثر جنبشی عینی و سازمان‌یافته است که می‌توان گفت در سال ۲۰۰۹ شروع به کار کرد و دو چهره اصلی آن، ویلیام مک‌اسکیل^۲ و توبی آرد^۳ بودند. در سه بخش شکل‌گیری و وضع فعلی این جنبش را مرور می‌کنیم. ابتدا ریشه‌های نظری آن را بررسی می‌کنیم، سپس تحول و گذار به یک جنبش عینی و در نهایت، وضع و فعالیت‌های فعلی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۱ ریشه‌های نظری

ریشه‌های دیگردوستی مؤثر در فلسفه اخلاق هستند. الهام‌بخش این جنبش مقاله‌ای از پیتر سینگر^۴ است در سال ۱۹۷۲:

^۱ در مقاله «زیست‌بوم خیریه و مطالعات خیریه» (اسلامی، ۱۴۰۴) در همین مجله، پیشنهادی درباره شش بازیگر اصلی این عرصه ارائه شده است.

^۲ William MacAskill

^۳ Toby Ord

^۴ Peter Singer

«قحطی، فراوانی و اخلاق» (1972).^۱ او بعدتر نیز دو کتاب نوشت که یکی در همان اوایل شکل‌گیری جنبش دیگر دوستی مؤثر بود و دیگری در زمان جافنادگی این جنبش: *زندگی‌ای که می‌توانی نجات دهی* (2009)^۲ و *دیگر دوستی مؤثر: رساندن بیشترین خیر چگونه فهم ما را از زندگی اخلاقی تغییر می‌دهد* (2015)^۳. خوب است با مرور ایده اصلی مقاله ۱۹۷۲ شروع کنیم.

ادعا این است که گاهی کمک به دیگران وظیفه ماست، نه صرفاً کاری از سر لطف یا فراتر از وظیفه. به تعبیری، می‌توانیم بگوییم سینگر در این مقاله نوعی «استدلال ساده» را با استفاده از مثال حوض طرح می‌کند و به سمت مدعای یادشده پیش می‌رود. این استدلال «ساده» است، از جمله زیرا آن قدری تعهدات نظری ندارد؛ یعنی متکی به نظریه اخلاقی خاصی نیست و با دیدگاه‌های اخلاقی مختلفی می‌خواند.

استدلال دو مقدمه اصلی دارد: یک مقدمه ارزش‌شناختی و یک مقدمه وظیفه‌شناختی. مقدمه اول (ارزش‌شناختی): در جهان رنج زیادی وجود دارد و وضع آن مطلوب نیست. مقدمه دوم (وظیفه‌شناختی): «اگر در توانمان باشد که از روی دادن چیزی بد پیشگیری کنیم بی‌آنکه چیزی با اهمیت اخلاقی قابل مقایسه را فدا کنیم، اخلاقاً باید آن کار را کنیم» (Singer, 1972: 231). پس اگر جهان وضع خوبی ندارد و ما می‌توانیم نسبتاً به سادگی اوضاع آن را بهتر کنیم (یعنی از روی دادن چیزهایی بد، مثل مرگ و بیماری، پیشگیری کنیم)، اخلاقاً وظیفه داریم چنان کنیم.

برای مقدمه اول شواهد زیادی داریم و نیازی به تکرار نیست – نگاهی به اطرافمان و اوضاع جهان کافی است. اما مقدمه دوم؛ چرا باید به این مقدمه تن بدهیم؟ چرا در صورتی که بتوانیم از وقوع شری پیشگیری کنیم، وظیفه داریم چنان کنیم؟ مثال حوض (Singer, 1972: 231) قرار است پاسخی حداقلی فراهم کند.^۴

مثال حوض: علی دارد از کنار حوض آبی رد می‌شود که می‌بیند کودکی در حال غرق شدن است. علی می‌تواند به سادگی کودک را نجات دهد، اگرچه این کار باعث می‌شود لباس او خیس یا حتی کفش او خراب شود. استدلال ساده بناست ما را متقاعد کند اگر علی را موظف به نجات جان کودک می‌دانیم، آنگاه باید خود را برای موارد مشابه موظف به کمک به دیگران بدانیم. «موارد مشابه» هم یعنی آنچه در مقدمه دوم گفته شده است: وقتی بتوانیم با هزینه‌ای به نسبت کم از وقوع شری به نسبت بزرگ‌تر جلوگیری کنیم. علی باید کمی سختی را قبول کند تا کودکی نمیرد؛ ما نیز می‌توانیم کفش و لباس نو نخریم تا (با صرف همان مبالغ در جهت درست) کودکانی نابینا نشوند. در هر دو، هزینه (آسیب به کفش و لباس یا نخریدن لباس نو) به نسبت کمتر از ماحصل (نجات جان یک کودک، نجات چند کودک از نابینایی) است. در اینجا، «باید» و «وظیفه» و «الزام» را یکسان در نظر می‌گیریم. فرقی ندارد که بگوییم در این مثال علی «باید» کودک را نجات دهد یا «وظیفه» دارد چنین کند یا «ملزم» به نجات کودک است. نیز در کل این استدلال منظری اخلاقی مدنظر است، نه

^۱ این مقاله مکرراً در مجموعه‌های مختلف منتشر شده است و در ۲۰۱۶ به همراه مقدمه‌ای جدید از نویسنده و نیز پیش‌گفتاری از بیل و ملیندا گیتس به همراه دو مطلب کوتاه دیگر به صورت یک کتابچه منتشر شد (Singer, 2016). ترجمه فارسی: سینگر، پ. (۱۴۰۰). *قحطی، فراوانی و اخلاق* (کیوان شعبانی مقدم، مترجم). طرح نو.

^۲ ترجمه فارسی: سینگر، پ. (۱۴۰۲). *زندگی‌ای که می‌توانی نجات دهی* (کیوان شعبانی مقدم، مترجم). کرگدن.

^۳ عنوان در ترجمه فارسی تفاوت دارد. ترجمه فارسی: سینگر، پ. (۱۳۹۸). *دیگر دوستی مؤثر: رساندن بیشترین خیر چگونه فهم ما را از زندگی اخلاقی تغییر می‌دهد* (آرمین نیاکان، مترجم). نشر نی.

^۴ این روش استدلال که در آن مثال‌ها نقش مهم دارند، متداول و استاندارد است. ضمناً، عنوان رایج «pond example» است، ولی اینجا جایگزین «حوض» آمده.

منظر قانونی یا عرفی^۱.

این استدلال ساده را می‌شود به صورت قوی یا ضعیف^۲ خواند:

خوانش قوی: وظیفه ما کمک به دیگران است تا جایی که هزینه به همان اندازه مهم برای ما نداشته باشد.

خوانش ضعیف: وظیفه ما کمک به دیگران است مادامی که هزینه بسیار کمتری نسبت به فایده برای ما داشته باشد.

طبق خوانش قوی، اگر علی برای نجات جان کودک باید اقدامی کند که موجب قطع دست او می‌شود، شاید همچنان وظیفه دارد کودک را نجات دهد – بالاخره اینطور به نظر می‌رسد که «قطع دست» کمتر از «جان» مهم است. ولی شاید این انتظار بیش از حد باشد و به اصطلاح با اشکال پرمطالبگی مواجه شویم (بینید: عباس‌نژاد، ۱۴۰۳). در اینجا نیازی نیست وارد این بحث بشویم که آیا علی چنان وظیفه‌ای دارد یا نه و اصلاً اخلاقاً چنان کاری چه وضعی دارد، بلکه تمرکز ما باید بر خوانش ضعیف باشد – یادمان هست که با «استدلال ساده» مواجه هستیم و قرار نیست بر اساس موضعی خاص در فلسفه اخلاق استدلال را جلو ببریم. بنا به خوانش ضعیف، وقتی ملزم به فداکاری هستیم که اهمیت آنچه حاصل می‌شود به نسبت بسیار بیشتر از هزینه‌ای است که می‌کنیم.

شاید پرسیده شود حد و حدود این اقدامات کجاست؟ اخلاقاً تا کجا باید این مسیر را ادامه داد – چقدر کفش و لباس کمتر بخریم و غذای خانگی بخوریم و خودرو و ماشین حداقلی داشته باشیم؟ چقدر کودکان در حال غرق شدن را نجات بدهم و چند روز دیر به جلسات کاری و قرارهای شخصی خودم برسم؟ می‌توان گفت، هدف مقاله ۱۹۷۲ آن است که وارد چنین بحثی هم نشود و موضوع را ساده نگه دارد. به نظر می‌رسد اگر استدلال ساده را جدی بگیریم، این مقدار واضح است که عموم ما بسیار کمتر از آنچه باید به وظایف خود در قبال دیگران توجه داریم؛ عموم ما باید بیشتر در این باره فکر کنیم و دست به عمل بزنیم؛ عموم ما می‌توانیم به سادگی، بدون تحمل هزینه زیادی، در تحقق خیرات بزرگی مشارکت کنیم ولی این وظیفه را نادیده می‌گیریم.

۲-۲ شکل‌گیری «دیگردوستی مؤثر»

ایده اصلی مقاله ۱۹۷۲ که در قسمت قبل مرور شد بیشتر «دیگردوستی» است. اما تأکید دیگردوستی مؤثر بر مؤثر بودن است. منظور از مؤثر بودن چیست و چه اهمیتی دارد؟

فرض کنید می‌خواهید ۱۰۰ میلیون تومان را به کار خیر اختصاص بدهید. به چه گزینه‌هایی فکر می‌کنید؟ و در نهایت چگونه تصمیم می‌گیرید؟ گزینه‌های کار خیر بسیار زیادند. با این همه گزینه، چگونه باید تصمیم گرفت؟ شاید مهم‌ترین هدف دیگردوستی مؤثر جلب توجه به چنین پرسشی است.

می‌شود مسئله را این‌طور ببینیم: هدف از فعالیت خیریه چیست؟ از یک نظر، دو پاسخ کلی داریم: (الف) پاسخ اول می‌گوید فعالیت خیریه برای کسی که چنین فعالیتی می‌کند فایده دارد. این فایده می‌تواند معنوی یا مادی باشد؛ یعنی این کاری است که آموزه‌های دینی به آن تشویق می‌کنند. در عین حال، برای مثال، روان‌شناسان نیز از فواید مشارکت در این فعالیت‌ها

^۲ خوانش «قوی» یعنی خوانشی که ادعای زیادی دارد و بنابراین، دفاع از آن دشوارتر است. خوانش «ضعیف» یعنی خوانشی که ادعای معتدل دارد و دفاع از آن ساده‌تر است. با این توضیح، در واقع خوانش ضعیف، از آنجا که ادعای کمتری دارد، به نسبت محکم‌تر است و دشوارتر نقد می‌شود.

می‌گویند.

اما پاسخ دیگری هم داریم: (ب) فعالیت خیریه به سبب پیامدها یا فواید آن مهم است. چرا مشارکت در برطرف کردن گرسنگی مهم است؟ زیرا وضع بعضی از مردمان بهتر می‌شود. هدف فعالیت خیریه آن است که از رنج دیگران کاسته یا به کیفیت زندگی ایشان افزوده شود. در این صورت، فواید فعالیت خیریه برای خود فرد کمتر مهم است.

واضح است که نیازی نیست بین این دو پاسخ یکی را انتخاب کنیم و دیگری را نفی کنیم. فعالیت خیریه می‌تواند از هر دو نظر مهم باشد. اما نمی‌شود انکار کرد که پرسشی درباره اولویت این اهداف وجود دارد. به مثال زیر توجه کنید.

خیر ناشناس. فرد ثروتمندی قصد دارد پول زیادی را صرف فعالیت خیریه کند. اما برای او بسیار مهم است که ناشناس باشد. او آن قدر برای ناشناس بودن اهمیت قائل است که حاضر به هیچ ریسکی نیست - مبادا که شناسایی شود. از این رو، او پول خود را در منطقه‌ای که نیازمندان در آن زندگی می‌کنند رها می‌کند. یکی از اهالی منطقه (یا حتی شاید رهگذری ثروتمند) کل پول را پیدا می‌کند.

در این مثال، ما خیر را از یک نظر می‌ستاییم: او هیچ نیازی به مجیز و ستایش دیگران ندارد و نیتی خیر دارد. او می‌خواهد به وظایف خود عمل کند یا دست‌کم کاری را که درست می‌داند انجام دهد. بنابراین، از این نظر، سوءنیتی در او نیست. اما آیا از منظری دیگر، نمی‌توان عمل او را دست‌کم از یک نظر نقد کرد؟ به این فکر کنید که پولی که در آن منطقه رها شده بسیار زیاد بوده است. با آن پول می‌شد یک درمانگاه تأسیس کرد. همچنین، شاید اگر آن فرد فعالیت‌های خود را اعلام می‌کرد می‌توانست بعضی از دوستان و همکاران خود را به فعالیت‌های مشابه ترغیب و کمک‌های بیشتری را به سمت آن منطقه جاری کند. ظاهراً فواید این مسیر بیشتر است.

یک نکته کلیدی در دیگر دوستی مؤثر همین است: هدف از فعالیت خیریه کسب فضیلت یا احساس رضایت خود فردی که کمک می‌کند نیست. هدف اصلی و کلیدی چیز دیگری است؛ اگرچه این دو را می‌شود قدری با یکدیگر جمع کرد. اما چرا مؤثر بودن برای دیگر دوستی مؤثر اهمیت دارد؟ تقریباً با هر نظریه اخلاقی، می‌توان با این ایده همراهی کرد که مؤثر بودن مهم است.^۱ مثال ساده زیر را در نظر بگیرید:

اغذیه‌فروشی گران. حسن می‌خواهد با ۱ میلیون تومان چند دست غذای گرم تهیه و پخش کند. در کنار خانه او یک تهیه غذای هست که گران‌فروش است. در اینجا می‌شود با مبلغ یادشده ۵ دست غذا تهیه کرد. اما حسن می‌تواند با چند دقیقه پیاده‌روی به تهیه غذای دیگری برود که ارزان‌فروش است. با مبلغ یادشده می‌شود ۱۰ دست غذا تهیه کرد. نوع غذا و همچنین کیفیت آن تقریباً یکسان است.

به نظر می‌رسد حالا که حسن منابعی برای کمک به دیگران دارد و چنین هدفی را پیش گرفته است، جای نقد دارد اگر از اغذیه‌فروشی گران خرید کند. او به‌سادگی می‌تواند منابع خود را به نحو مؤثر هزینه کند. در اینجا، مؤثر بودن با توجه به اهداف مورد قبول است؛ یعنی مفروض است که حسن قصد دارد گرسنگان را سیر کند. در این صورت، معلوم نیست چرا نباید از فروشگاه ارزان‌فروش خرید کند. فارغ از مقوله خیریه، فرض کنید شما کارگاهی تولیدی دارید: آیا خرید از گران‌ترین فروشگاه‌ها، اگر تفاوتی در کیفیت نباشد، تصمیمی نادرست نیست و جای نقد ندارد؟ با این توضیحات، اهمیت اخلاقی

^۱ شاید این مطلب برآمده از پس‌زمینه فایده‌گرایی پیشگامان این جنبش باشد (بینید: Driver, 2011: Ch. 1)، اما مستقل از آن پس‌زمینه نیز می‌توان آن را پذیرفت.

مؤثر بودن ایده عجیب و غریبی نیست.

۲-۳ وضع فعلی

اما مدتی گذشت تا ایده‌های نظری به جنبشی عینی تبدیل شوند، با چهره‌ها و سازمان‌های مشخص. از اولین اقدامات در این راستا تأسیس گروه بخشیدن آنچه در توان داریم^۱ در دانشگاه آکسفورد بود که به سرعت شاخه‌های آن در دانشگاه‌های دیگر (از جمله در دانشگاه‌های آمریکا) شکل گرفتند. کسانی که به این گروه می‌پیوستند متعهد می‌شدند که ۱۰ درصد از درآمد خود را به خیریه بدهند. ضمن اینکه این گروه‌ها مشخصاً از خیریه‌هایی خاص حمایت می‌کردند. عنوان گروه با ترجمه نسبتاً آزادانه به این معناست: «بخشش به قدر وسع». ایده این است که به قدر توانی که داریم، برای مثال دست کم ۱۰ درصد، به دیگران ببخشیم. تعیین این عدد خاص هم واضحاً جنبه عملی دارد و بناست تصمیم‌گیری و پایداری در آن را برای افراد ساده کند (Schwartz, 2004). گاهی محدود کردن گزینه‌ها به تصمیم‌گیری بهتر کمک می‌کند.

از دیگر اقدامات این جنبش تأسیس پروژه هشتاد هزار ساعت^۲ در ۲۰۱۱ بود. این بار ایده اصلی راجع به شغل است. تصویری ساده‌انگارانه است که یگانه راه کمک به دیگران را فعالیت داوطلبانه یا کمک مالی بدانیم. یکی از مهم‌ترین ابزارهایی که در اختیار داریم زمانی است که طی عمر خود به شغل اختصاص می‌دهیم. پروژه هشتاد هزار ساعت با تولید محتوای آموزشی (شامل مصاحبه و راهنما) توضیح می‌داد که چه شغل‌هایی می‌توانند زمینه خیر کثیر شوند. مشاغل مفید و مؤثر فراوان هستند و هر کس متناسب با علائق و توانایی‌های خود می‌تواند بعضی از آنها را انتخاب کند. از قضا، برخلاف تصور، شغل‌های مؤثر محدود به مواردی مانند معلمی یا پرستاری نیستند.

در همین سال، «مرکز دیگر دوستی مؤثر» نیز تأسیس شد که این فعالیت‌های مختلف را تجمیع کرد. وبسایت این مرکز همچنان فعال و یکی از بهترین مدخل‌ها برای آشنایی با دیگر دوستی مؤثر است.^۳ به مرور، گروه‌ها و مراکز متعدد دیگری نیز حول ایده محوری این جنبش و مرتبط با آن شکل گرفته‌اند. برای مثال، گیوول^۴ یک خیریه غیرانتفاعی است که هدف آن مطالعه و بررسی خیریه‌هاست. به همین ترتیب، بعضی از مراکز حمایت مالی مشخصاً با جنبش نوع دوستی مؤثر فعالیت می‌کنند. (در قسمت ۲-۳، به نکات بیشتری درباره اولویت‌بندی‌های این جریان اشاره می‌شود).

۳- سه سطح تحلیل دیگر دوستی مؤثر

حالا بیایید به پرسش اولیه بازگردیم: «دیگر دوستی مؤثر» چیست یا چگونه دیدگاهی است؟ توجه داریم که اینجا با یک نمونه مواجه هستیم و همین پرسش را درباره انواع دیدگاه‌ها می‌شود طرح کرد.

۳-۱ تحلیل سه سطحی

پیشنهاد این است که «دیگر دوستی مؤثر» را می‌توان در سه سطح فهمید: (۱) موضع نظری؛ (۲) رویکرد عملی؛ (۳) جنبش عینی. (۱) منظور از موضع نظری این است: پیش‌تر (در ۲-۱) گفته شد، ریشه‌های دیگر دوستی مؤثر در فلسفه اخلاق هستند. اگر

¹ Giving What We Can

² 80,000 Hour

³ centreforeffectivealtruism.org

⁴ GiveWell

بخواهیم دیگر دوستی مؤثر را در این سطح بررسی کنیم، جزئیات صورت‌بندی دعاوی و استدلال‌ها به سود آنها بیشترین اهمیت را دارد. از قضا، دهه‌هاست فیلسوفان اخلاق دربارهٔ مقالهٔ ۱۹۷۲ پیتز سینگر نوشته‌اند و امروزه نیز فیلسوفان زیادی دربارهٔ کلیت این جریان می‌نویسند.

اگرچه بنیاد «دیگر دوستی مؤثر» بر همین ریشه‌های نظری است، به یک معنا این وجه را نمی‌توان مهم‌ترین وجه یا دست‌کم متمایزترین وجه دانست. اگر منظر صرفاً نظری داشته باشیم، چه‌بسا بشود گفت این موضع چیزی افزون بر فایده‌گرایی کلاسیک با سابقهٔ بیش از ۲۰۰ سال به ما نمی‌گوید (بینید: Driver, 2011: Ch. 2).^۱ به علاوه، اگر دیگر دوستی مؤثر را صرفاً موضعی نظری در نظر بگیریم، هم جذابیت‌های آن کمتر است و هم شاید با چالش‌هایی جدی‌تر مواجه باشد (برای مثال، ببینید: Temkin, 2021).

(۲) منظور از رویکرد عملی این است: دیگر دوستی مؤثر توجه ما را به وجوهی دیگر از خیریه جلب می‌کند و راه‌هایی تازه را پیش روی ما می‌گذارد. اینکه در حال حاضر نمی‌توانیم نسبت به مؤثر بودن بی‌توجه باشیم، بخشی به سبب تأثیر این جنبش است. در نهایت، مؤثر بودن اگر مهم‌ترین وجه هم نباشد، دست‌کم یکی از وجوه مهم در تصمیم‌گیری است. دقت کنید که دیگر دوستی مؤثر به عنوان یک رویکرد عمدتاً شکلی یا صوری است. صرف اینکه شما قائل باشید دیگر دوستی بایسته است و «مؤثر بودن» ضروری است، باعث نمی‌شود با تصمیم‌ها و توصیه‌های جنبش دیگر دوستی مؤثر همراه شوید. (کمی جلوتر، منظور از «جنبش» روشن‌تر می‌شود.) برای مثال، فرض کنید فعالان دیگر دوستی مؤثر به شما توصیه کنند «برای آنکه بیشترین خیر را تولید کنید، شغلی در عرصهٔ مالی پیش بگیرید تا درآمد بیشتر کسب کنید و مشارکت بیشتری در امور خیر داشته باشید.» شاید شما با این توصیه موافق نباشید، دقیقاً به این خاطر که فکر می‌کنید این مؤثرترین راه برای بهبود اوضاع جهان نیست. در آن صورت، شاید شما همچنان با رویکرد دیگر دوستی مؤثر همدلی داشته باشید، ولی با این توصیهٔ خاص همراهی نکنید. (توضیح بیشتر در قسمت ۴-۱ خواهد آمد.)

(۳) دیگر دوستی مؤثر افزون بر یک موضع نظری و یک رویکرد عملی می‌تواند به عنوان یک جنبش عینی هم در نظر گرفته شود: چهره‌ها و سازمان‌ها و کتاب‌ها و ایده‌ها و توصیه‌ها و اقدام‌های مشخص. (بخشی از این موارد در بخش ۲ و به ویژه قسمت ۲-۳ مرور شد.) برای مثال، جنبش عینی دیگر دوستی مؤثر می‌تواند به سبب ضعف مدیریتی یا سوءاستفادهٔ مالی یک شخص خاص تضعیف شود. این اتفاقات لزوماً باعث نمی‌شوند رویکرد دیگر دوستی مؤثر هم به حاشیه برود. نویسنده از این موضوع مطلع نیست که تحلیل سه‌سطحی پیش از این و به شکل فعلی بیان شده باشد، اما رسیدن به چنین تحلیلی به ویژه با توجه به بحث‌های شکل گرفته دربارهٔ دیگر دوستی مؤثر کاملاً قابل انتظار است. برای مثال، این رفت‌وبرگشت مکرری است که منتقدان به دیگر دوستی مؤثر اشکال می‌کنند که فلان توصیه «مؤثر» نیست و مدافعان پاسخ می‌دهند این اشکال به اصل دیدگاه نیست و نشان می‌دهد باید توصیه را تغییر داد (Chappell, 2024; McMahan, 2016).^۲

^۱ ترجمهٔ فارسی: درایور، ج. (۱۳۹۴). *پیامدگرایی* (شیرزاد پیک‌حرفه، مترجم). حکمت.

^۲ شاید بخشی از بحث‌ها دربارهٔ فایده‌گرایی نیز به این تحلیل سه‌سطحی مربوط باشد. بنا به شعار فایده‌گرایی کلاسیک، باید کاری را کرد که بیشترین فایده را برای بیشترین افراد دارد. منتقدان می‌گویند این توصیه گاهی نتایجی ناپذیرفتنی دارد. مدافعان گاهی این مسیر را پیش می‌گیرند که اساساً فایده‌گرایی را نباید نظریه‌ای دربارهٔ رویهٔ تصمیم دانست، بلکه ادعای اصلی راجع به ملاک درستی است (Railton, 1984). در این دفاعیه، فایده‌گرایی چیزی نیست که بنا باشد عموم مردم طبق آن فکر کنند و به تصمیم برسند، بلکه دربارهٔ سرشت یا متافیزیک ویژگی درستی (rightness) است. این نوع دفاع از طریق تفکیک بین سطوح پیش می‌رود.

۳-۲ سطوح تمایز

می‌توانیم برای توضیح بیشتر درباره تفکیک سه سطحی پرسشی دیگر را مطرح کنیم: تمایز «دیگردوستی مؤثر» در چیست؟ بررسی این پرسش هم زمینه را برای بخش بعدی (یعنی نقدها) آماده می‌کند و هم تفاوت سطوح سه‌گانه را آشکارتر می‌کند. الف) دیگردوستی مؤثر ایده‌های اصلی خود را از سنتی فلسفی می‌گیرد. چنانکه گفته شد، احتمالاً صرفاً این ایده‌های نظری با سابقه نسبتاً طولانی نیستند که توجهات را به خود جلب کرده‌اند.

ب) اما از نظر رویکرد یا نگاه، دیگردوستی مؤثر تمایزهایی جالب دارد. در ابتدا اشاره به تعبیری از مقدمه مک‌اسکیل (2019) بر یک مجموعه مقاله درباره دیگردوستی مؤثر مفید است. او اشاره می‌کند این جنبش از جنس مهندسی است، نه علوم پایه. تعبیر دیگر او این است که این جنبش یک «پروژه» است، نه یک ادعای هنجاری.

از این نظر، رویکرد نوع‌دوستی مؤثر جنبشی ویژه و متمایز است، نه لزوماً به خاطر مبانی نظری خود، بلکه به خاطر رویکردی که به مقوله خیریه دارد. گفته شد، دیگردوستی مؤثر دو مؤلفه اصلی دارد: دیگردوستی و مؤثر بودن. اولاً تأکید بر «مؤثر بودن» و «لزوم» آن پیش‌تر در جریان‌های خیریه کمتر بدیل داشته است. شاید همیشه فعالان خیریه قصد کرده‌اند بیشترین کمک را به بیشترین افراد ارائه دهند. اما سطح توجه به مؤثر بودن و آمادگی برای قبول پیامدهای آن در این جنبش متمایز است. ثانیاً این جنبش اکیداً به سرشت تجربی مطالعه مؤثر بودن توجه دارد – و این تأکید اگرچه شاید بدیهی به نظر برسد، بی‌نهایت مهم است و سرشت بین‌رشته‌ای و پیچیده عرصه خیریه را برجسته‌تر می‌کند. اگر به وب‌سایت «مرکز دیگردوستی مؤثر» سر بزنید، در صدر آن این شعار را می‌خوانید: «ترکیب همدلی با شواهد». منظور این است که برای مطالعه درباره اثربخشی لازم است شواهد تجربی را در نظر بگیریم و این یعنی به رشته‌های تجربی معمول (از روان‌شناسی و جامعه‌شناسی و جز آن) رجوع کنیم.

بیان مختصر مثالی واقعی از آغاز کتاب مک‌اسکیل مفید است (MacAskill, 2015). در دوره‌ای، یک خیریه فعال در حوزه تأمین آب شرب سالم توجهات را به خود جلب کرد. ایده خیریه این بود که ابزارهای بازی برای کودکان را طوری طراحی کند و به چاه‌های آب وصل کند تا وقتی کودکان بازی می‌کنند آب هم پمپاژ بشود و بالا بیاید. به این ترتیب، حمایت مالی بسیاری از این خیریه انجام شد. آنها با یک تیر چند نشان می‌زدند: هم امکانات بازی برای کودکان فراهم می‌کردند، هم آب شرب تأمین می‌کردند و هم زمینه‌ای فراهم می‌کردند تا این امکانات بی‌نیاز از کمک‌های بیرونی خودش را حفظ کنند. از جمله، وسایلی که برای بازی و پمپاژ آب طراحی شده بودند قسمتی مخصوص تبلیغات داشتند. بنابراین، اگر هزینه کمی هم بابت تبلیغات دریافت می‌شد، به مرور می‌شد آن پول را ذخیره و برای تعمیر و نگهداری تجهیزات مصرف کرد. همه چیز خوب به نظر می‌رسید و حمایت‌هایی انبوه از این فعالیت صورت گرفت.

اما به مرور معلوم شد این اقدامات به اهداف خود نمی‌رسند. این ابزارهای بازی در واقع وسیله پمپاژ آب بودند؛ از این رو، گاهی کودکان مجبور می‌شدند از وسایل بازی استفاده کنند تا آب تأمین شود. گاهی هم زنان از وسایل استفاده می‌کردند، نه به عنوان بازی، بلکه همچون کار. به هر حال، عملاً آن وسایل به کودکان فرصت بازی نمی‌دادند. به علاوه، این تجهیزات در مناطقی نصب می‌شدند که اصولاً امکانات فناورانه زیادی نداشتند. بنابراین، تجهیزات لازم برای تعمیر و نگهداری در دسترس افراد نبود. ضمن اینکه در چنان مناطقی تجارت چندان در جریان نیست تا باعث شود کسانی تابلوهای تبلیغات را اجاره کنند و بابت آن پولی بدهند. پس عملاً پولی هم برای این فعالیت‌ها ذخیره نمی‌شد. بنابراین، اگر همه پیامدها را کنار هم بگذاریم،

شاید نتیجه بگیریم این طرح باعث می‌شد اوضاع مردم آن مناطق از جهاتی بدتر شود. یا نتیجه متواضعانه‌تر بگیریم: شاید این هزینه عملاً فایده خاصی برای آن مردم نداشته باشد. پس بهتر می‌بود اگر آن مبالغه - که مبالغه کمی هم نبود - به نحوی دیگر برای ایشان هزینه می‌شد.

نکته کلیدی: طرحی که در ظاهر و در ابتدا بسیار درخشان به نظر می‌رسد در عمل به اهداف خود نمی‌رسد و ارزیابی توفیق و شکست طرح‌هایی از این دست وابسته به پیامدهای واقعی آنهاست. باید پیش از شروع این طرح‌ها پژوهش‌های لازم انجام شوند. تا اینجا مشکل خاصی در کار نیست - آنچه ما می‌دانیم همیشه محدود است و گاهی حتی با پژوهش کافی نیز اطلاعات کافی حاصل نمی‌شود و بخشی از اطلاعات در گذر زمان به دست می‌آید. اما اصل مطلب اینجاست که مک‌اسکیل می‌گوید با اینکه سال‌ها از پژوهش‌ها راجع به پیامدهای طرح گذشته است و نوعی اتفاق نظر درباره شکست طرح یادشده وجود دارد، هنوز آن خیریه به کار خود ادامه می‌دهد و هنوز کسانی از آن حمایت مالی می‌کنند.

انگار جریان‌های خیریه قدری تمرکز خود را بر اهداف و اولویت‌ها می‌گذارند، اما چندان به مؤثر بودن وزنی نمی‌دهند. این در حالی است که مؤثر بودن دو وجه مهم دارد: (۱) اهمیت اخلاقی و (۲) سرشت تجربی.

(۱) بالاتر توضیح دادم، مؤثر بودن اهمیت اخلاقی دارد. و بسیار عجیب است اگر فعالیت‌های خیریه به مؤثر بودن بی‌توجه باشند. به هر حال، عرصه خیریه در سرشت خود نوعی وفاداری به اخلاق را دارد. بنابراین، فعالیت خیریه نمی‌تواند به مؤثر بودن بی‌توجه باشد.^۱

(۲) وجه دیگر مؤثر بودن این است که بررسی آن در گروهی رشته‌های مختلف است - از پشت میز و با حدس و گمان نمی‌شود تأثیرات اقدامات را پیش‌بینی کرد یا سنجید. وقتی می‌خواهیم ببینیم کی فعالیت خیریه مؤثر است، باید دست به دامن سنجه‌های کمی بشویم و از رشته‌هایی خاص کمک بگیریم. اینکه مشارکت در فعالیت خیریه الزام اخلاقی دارد بحثی فلسفی است. چنانکه گفته شد، در استدلال‌های مربوط به این حوزه صرفاً با یافته‌های تجربی بحث را پیش نمی‌بریم. داده‌های پژوهشگران روان‌شناسی و جامعه‌شناسی و اقتصاد به‌خودی‌خود سرنوشت مسائل اخلاقی را مشخص نمی‌کنند - اگرچه به‌وضوح می‌توانند مربوط و مهم باشند. از این رو، اینکه در فعالیت خیریه باید مؤثر باشیم یا نه صرفاً با یافته‌های تجربی مشخص نمی‌شود. اما وقتی به خود مؤثر بودن می‌رسیم بحث تجربی است. اینکه کدام فعالیت‌ها مؤثر هستند و کدام نیستند با پژوهش‌های مربوط مشخص می‌شود.

توجه به این مطلب می‌تواند درک ما را از عرصه خیریه عوض کند. اولاً خیریه در بنیاد خود وجهی اخلاقی دارد. نه فقط فعالیت خیریه مطلوب و ممدوح است، تقریباً همه ما وظایفی هم در این باره داریم. انجام‌دادن این وظایف مانند آن است که در مثال حوض اجازه بدهیم کودکی غرق شود. ثانیاً خیریه باید مؤثر باشد و از این طریق فعالیت صرفاً احساسی یا بر اساس علائق شخصی نیست. برعکس، حوزه خیریه عمیقاً وابسته به پژوهشگران رشته‌های مختلف است.

پیرو نکته بالا، در پروژه هشتاد هزار ساعت، بسیاری از شغل‌های پیشنهادی از جنس کارهای پژوهشی هستند. برای مثال، تحصیل در رشته‌های مربوط به آب و کسب تخصص در این حوزه می‌تواند ثمرات زیادی داشته باشد. یا خبرنگاری در حوزه‌های مربوط به محیط‌زیست می‌تواند از مؤثرترین فعالیت‌ها باشد. در تعیین اینکه کدام مشاغل بیشتر مورد نیاز هستند مؤلفه‌هایی مختلف دخیل هستند، از جمله بحران‌های جهانی عمده و تعداد متخصصان فعلی آن حوزه.

^۱ یک راه برای درک اهمیت مؤثر بودن استفاده از مفهوم اسراف است: می‌شود به این فکر کرد که بی‌توجهی به مؤثر بودن گاهی مصداق اسراف است. به هر حال، این موضوعی است که باید به طور مستقل آن را بررسی کرد.

این توضیحات در این راستاست: رویکرد دیگر دوستی مؤثر نگاهی متمایز را در حوزه خیریه ارائه می‌دهد. محور عرصه خیریه بهبود جهان است؛ یعنی مسئله این نیست که داوطلبان احساس رضایت کنند یا تجربه کسب کنند. اینها مهم هستند اما ملاک اصلی نیستند. از این رو، در بسیاری از موارد شاید کار مفیدتر و مؤثرتر چیزی است خلاف برداشت اولیه و متعارف. پ) دیگر دوستی مؤثر به عنوان یک جنبش عینی نیز تمایزهای خاص خود را دارد.^۱ در برآورد اولیه، روشن است این جنبش شخصیت‌ها و کتاب‌ها و سازمان‌های خودش را دارد. امروزه، دیگر دوستی مؤثر را با نام‌هایی خاص می‌شناسند. همچنین، گاهی اقدامات بعضی از سازمان‌ها یا افراد با نام این جنبش گره خورده است. چه‌بسا کسانی با رویکرد دیگر دوستی مؤثر همراه باشند اما به دلایل مختلف کمتر با بعضی از ابعاد جنبش موافق باشند.

به علاوه، این جنبش توانسته است نگاه مدنظر خود را به شکل‌های مختلف و سازمان‌یافته به مخاطبان ارائه دهد. اصولاً بخشی از تمایز این جنبش تأکید بر شبکه‌سازی و سازمان‌دهی نیروها و تمرکز بر گروهی خاص از مخاطبان است. به طور خلاصه، به نظر می‌رسد تمرکز این جنبش بر مخاطب دانشگاهی و تحصیل کرده است. همچنین، این جنبش در عین تشویق افراد برای تعهد به کمک به خیریه‌ها، در سطحی دیگر می‌کوشد به واسطه چهره‌های علمی و دانشگاهی سرمایه‌هایی بزرگ را به جهاتی که مطلوب می‌داند هدایت کند.

اما می‌توانیم از این هم پیش‌تر برویم. شاید بتوان گفت مهم‌ترین تمایز جنبش دیگر دوستی مؤثر، که البته برآمده از نگاه خاص این جنبش به عرصه خیریه است، در اولویت‌بندی‌هاست. ایده کلیدی دیگر دوستی مؤثر را به خاطر بیاورید: لازم است فعالیت خیریه مؤثر باشد. اما مؤثر بودن چیست؟ مؤثر در کدام جهت؟ چه نوع تأثیری؟ طبعاً نوع دوستی مؤثر به دیدگاهی نیاز دارد تا بتواند میان گزینه‌های مختلف مقایسه کند. دیدگاه پیشروان این جنبش عمدتاً متأثر از سنت فایده‌گرایی است. به میزانی که بتوانیم سطح زندگی‌ها را بهتر کنیم، اثرگذاری بیشتر بوده است. به همین ترتیب، هرچه کسانی که سطح زندگی ایشان ارتقا می‌یابد بیشتر باشند، اثرگذاری بیشتر بوده است. این بیان یادآور (و متأثر از) شعار معروف فایده‌گرایی کلاسیک است: بیشترین فایده برای بیشترین کسان. یک نمونه معروف از کاربری این ایده را در نظر بگیرید: در ایالات متحده آمریکا، هزینه تربیت یک سگ راهنما و تخصیص آن به یک فرد نابینا حدود ۴۰ هزار دلار است. در مقابل، با مبالغی بسیار جزئی می‌توان مانع از نابیناشدن افراد شد. طبق گزارش پتر سینگر، تخمین‌ها بین ۲۰ تا ۱۰۰ دلار است. با این وصف: «اگر حساب و کتاب کنید، می‌بینید انتخاب پیش روی ما این است که برای یک نفر یک سگ راهنما فراهم کنیم یا در کشورهای در حال توسعه مانع از نابینایی چهارصد الی دو هزار نفر بشویم» (Singer, 2015: 111).

روشن است، این نوع محاسبه باعث می‌شود جنبش دیگر دوستی مؤثر اساساً رویکردی جهانی داشته باشد، نه بومی. به عبارت دیگر، اعضای این جنبش عموماً در کشورهای توسعه‌یافته هستند و اهداف ایشان فعالیت در کشورهای در حال توسعه است. بنابراین، بسیاری از اهدافی که ایشان دنبال می‌کنند در مقیاس جهانی معنادار است. فرض کنید مبلغی محدود در اختیار دارید. در کشوری ثروتمند، شاید بشود با آن مبلغ در منطقه‌ای با امکانات محدود یک پارک کوچک تأسیس کرد. اما با همان مبلغ می‌توان برای جمعیتی بزرگ از کودکان آب سالم فراهم آورد یا یک بیمارستان ساخت. بنا به دیدگاه مبنایی این جنبش، گزینه دوم مؤثرتر است، زیرا زندگی افراد بیشتری را و به شکلی چشمگیرتر بهبود می‌دهد.

به سبب اهمیت مؤثر بودن در این جنبش، بخشی از مراکزی که هم‌سو با نوع دوستی کار می‌کنند خیریه‌ها را از نظر

^۱ بخشی از این تمایزها به واسطه مواضع نظری و رویکرد است. در اینجا، برای حفظ سادگی این نکته نادیده گرفته شده است. در قسمت آخر نیز به این مطلب برمی‌گردیم.

موتربودن ارزیابی می‌کنند. در این ارزیابی‌ها مهم است که چه درصدی از منابع مالی دریافتی در واقع به مخاطب نهایی می‌رسد و هدف‌گذاری‌ها چقدر با اولویت‌های واقعی هم‌سو هستند. مفروض است که بخشی از منابع صرف مراحل واسط می‌شوند – اما مهم این است که در نهایت خیریه مد نظر می‌تواند چه درصدی از منابع دریافتی را به مقصود اصلی برساند.

به این ترتیب، شاید مهم‌ترین وجه ممیز جنبش دیگر دوستی مؤثر اولویت‌بندی‌های آن باشد که لازمه نگاهی است که درباره خیریه پیش می‌نهند. با مرور مواضع و فعالیت‌های این جنبش، چند نکته جلب توجه می‌کنند.

اول، اولویت‌های این جنبش همیشه با رویه‌های متعارف در عرصه خیریه همراه نیستند. عموم خیریه‌ها سعی می‌کنند به مردمان اطراف خود (هم محلی یا هم‌شهری یا هم‌وطن) کمک کنند. اما این جنبش تأکید دارد آنچه مهم است افزایش سطح زندگی بیشترین افراد است – و اینکه آن افراد کجا زندگی می‌کنند فاقد اهمیت اخلاقی است.

دوم، در این جنبش حیوانات غیرانسان همواره مد نظر هستند. این نکته هم به نحوی از سنت فایده‌گرایی کلاسیک ریشه می‌گیرد، ولی مستقل از آن نیز با انواع نظریه‌های اخلاقی هم‌خوان است. دیگر هیچ نظریه اخلاقی نیست که سعی نکند جایی برای این بحث باز کند. وجه اینکه سایر حیوانات نیز اهمیت دارند این است که ملاک بهتر شدن اوضاع چیزی از جنس بهبود سطح زندگی است. و سطح زندگی یا رفاه می‌تواند برای انسان و حیوانات دیگر بهتر یا بدتر شود. با توجه به کثرت حیوانات غیرانسان و گستره تأثیر رفتارهای ما روی آنها، بررسی آن حوزه نیز از فعالیت‌های مؤثر است.

سوم، در نسخه‌های جدید این جنبش تأکید بر آینده (شامل آینده دور) محوریت بیشتری یافته است. دغدغه این است: انقراض بشر بزرگ‌ترین خطر پیش رو است، بنابراین، مهم‌ترین اولویت اخلاقی باید تلاش برای حفظ نوع بشر باشد. از این رو، هر آنچه بتواند به نحوی به حفظ نوع بشر کمک کند در اولویت‌هاست. برای مثال، مهم است که محیط‌زیست آسیب نبیند، زیرا خطرات جهانی بزرگی دارد. یا مهم است که پژوهش‌ها درباره سفر به مکان‌های غیر از کره زمین به‌وقت ادامه یابند، زیرا یافته‌های علمی واضحاً پایانی برای زندگی روی زمین قائل هستند.

در واقع، تازه‌ترین ارائه منسجم از این جنبش را مک‌اسکیل در کتاب ۲۰۲۲ خود ارائه داده است که با محوریت خطرات وجودی^۱ است (MacAskill, 2022). می‌توانیم با ایده راهنمای این چرخش اخیر شروع کنیم. درک پارفیت^۲ فیلسوف اخلاقی است که نقشی مهم در شکل‌گیری مباحث فعلی راجع به اخلاق جمعیت داشته است. او بیانی تأثیرگذار درباره اهمیت انقراض نوع بشر دارد: اینکه بخشی بزرگ از انسان‌ها از بین بروند قطعاً شرّی بزرگ است. اگر میلیاردها انسان از بین بروند و فقط تعدادی قلیل باقی بمانند قطعاً شرّی بسیار بزرگ است. اما اینکه آن عده قلیل هم از بین بروند بارها عظیم‌تر است. به عبارت دیگر، گویی انقراض بشر اهمیتی دارد فراتر از اهمیت فقدان این یا آن فرد انسان (Parfit, 1984: 443-454).

با این نگاه، در سال‌های اخیر بخشی مهم از جنبش دیگر دوستی مؤثر توجه خود را صرف خطرات وجودی کرده است. به خاطر آورید، این جنبش افراد را تشویق می‌کند تا دست‌کم ۱۰ درصد از درآمد خود را به خیریه‌های «مؤثر» بدهند. حال، با این تأکید بر خطرات وجودی، دیگر دوستی مؤثر می‌کوشد از خیریه‌هایی یا پروژه‌هایی (از جنس پژوهش علمی یا فناوری) حمایت کند که در راستای برطرف کردن یا کاهش خطرات وجودی باشند. از این نظر، چه‌بسا برآورد این جنبش آن باشد که به‌جای برطرف کردن گرسنگی در بین میلیون‌ها انسان موجود روی زمین، باید سعی کنیم آینده بشر را حفظ کنیم – امری که،

¹ Existential risk

² Derek Parfit

طبق چنین دیدگاهی، گرسنگی انسان‌های فعلی در مقابل آن اهمیت کمتری دارد^۱.

برای جمع‌بندی بحث اولویت‌ها، می‌توانیم به بیانی از ریچارد یتر چپل^۲ رجوع کنیم که ۴ هدف عمده را معرفی می‌کند: (۱) سلامت جهانی؛ (۲) حیوانات غیرانسان؛ (۳) ریسک فجایع جهانی-زمین؛ (۴) سازمان‌دهی (Chappell, 2024). هدف اول پیش‌تر معرفی شد: توجه به مؤثر بودن موجب می‌شود فعالیت‌های خیریه‌های کشورهای ثروتمند اهدافی جهانی را مدنظر قرار دهند. درباره هدف دوم نیز نکاتی بیان شد. هدف سوم نیز از تحولات کلیدی در شکل فعلی این جنبش است. اتفاقاً این چرخش موجب شده است تا کسانی با تردید بیشتری در این جنبش بنگرند. هدف چهارم نیز در چند موضع از توضیحات قبلی طرح شد اما کمی توضیح بیشتر درباره آن بی‌راه نیست.

اینکه خیریه‌ها بخشی از منابع خود (شامل منابع مالی) را برای نیروی انسانی هزینه کنند کاری به‌جاست، زیرا به این ترتیب می‌توانند مؤثرتر باشند؛ یعنی خیریه‌ها می‌توانند با منابع مالی خود مدیران و متخصصان کارداران استخدام کنند، هرچند این کار مستلزم پرداخت حقوق زیاد باشد. اگر این متخصصان عملکرد خوبی داشته باشند، چنین هزینه‌ای در نهایت به‌جاست. فرض کنید یک خیریه بتواند با پرداخت چند میلیون تومان حقوق ماهانه بیشتر برای یک متخصص، پروژه ساخت‌وساز بیمارستان را با کیفیتی بسیار بهتر و سریع‌تر پیش ببرد. در آن صورت، عملاً مؤثرتر عمل کرده است.

به بیان دیگر، این خطاست که فکر کنیم در عرصه خیریه مهم‌ترین عامل فعالان داوطلب هستند که انتظار حقوق ندارند. برعکس، گاهی فعالان داوطلب اگرچه دستمزد دریافت نمی‌کنند موجب اتلاف منابع (اعم از مالی و جز آن) می‌شوند. وجه دیگر سازمان‌دهی نیز تشکیل جمع‌ها و گروه‌های فعال است. این گروه‌ها می‌توانند دیگران را نیز تشویق کنند که به تعهد برای فعالیت خیریه و پرداخت بخشی از درآمد بپیوندند. همچنین، این گروه‌ها می‌توانند با فعالیت‌های خود در شکل‌دهی به افکار عمومی یا کنشگری در راستای تأثیر بر سیاست‌گذاری‌ها ایفای نقش کنند.

با این اوصاف، جنبش دیگر دوستی مؤثر ایرادی نمی‌بیند که بخشی از منابع خود را صرف فعالیت‌هایی مانند تبلیغات و سازمان‌دهی نیروهای داوطلب و علاقه‌مند کند. چرا؟ زیرا این اقدامات در نهایت موجب فعالیت‌های مؤثر دیگر خواهند شد. طبعاً کل این دعاوی نیز متکی به پژوهش‌های تجربی هستند.

۴- نقدها

چنانکه قابل انتظار است، دیگر دوستی مؤثر واکنش‌هایی متعدد و متنوع را برانگیخته است. در عین حال، حامیان زیادی هم دارد – چه کسانی که به این جریان می‌پیوندند و بخشی از درآمد خود را به خیریه‌ها کمک می‌کنند و چه متفکران و فعالانی که از آن حمایت می‌کنند و آن را پیش می‌برند.

دسته‌بندی نقدها به دیگر دوستی مؤثر ساده نیست. نقدها از جنس‌های مختلف و با عمق‌های مختلف هستند. اما شاید بشود نوعی دسته‌بندی ساده و خام انجام داد: الف) نقدهای مصداقی؛ ب) ابعاد ناپروورده؛ پ) چالش‌های عمده. طبق این دسته‌بندی نادقیق، نقدها را می‌شود در سه دسته گنجانند. دسته اول نقدهای مصداقی است: اینکه فلان توصیه از سوی جنبش دیگر دوستی مؤثر ارائه شده است، در حالی که توصیه خوبی نیست. نقدهای دسته دوم درباره پیچیدگی‌ها در تصمیم‌گیری است: درباره بعضی از مسائل

^۱ در اینجا، پرسشی جالب و عمیق هست: چرا انقراض بشر آن‌قدر بد است؟ یک جواب می‌تواند این باشد: فرض کنید امروز حیات انسان از روی زمین برچیده شود. در آن صورت، میلیاردها زندگی نسبتاً خوبی که ممکن بود طی سال‌های آینده و دهه‌ها و قرن‌های آینده روی زمین شکل بگیرند محقق نخواهند شد. اما این یک جواب است. به‌تازگی، درباره این پرسش بیشتر بحث شده است. برای یک نمونه اخیر، ببینید: (Fanciullo, 2024).

^۲ Richard Yetter Chappell

ابتدا باید توضیحات کافی داد و بعد توصیه عملی کرد، اما جنبش و حتی رویکرد دیگر دوستی مؤثر قصد دارد این موارد را نادیده بگیرد. دسته سوم چالش‌های عمده است: نقدهایی شاید مبنایی‌تر یا فراگیرتر از دو دسته قبل. با نگاه دقیق، این دسته‌بندی مشکلاتی دارد. شاید آنچه ذیل چالش عمده طرح می‌شود عملاً نوعی نزاع مصداقی نیز باشد. همچنین، بعضی از نقدها در این فهرست نیستند. با این حال، فکر می‌کنم این تقسیم‌بندی می‌تواند در ارزیابی به ما کمک کند.

گفتمی است، در اینجا از نقدهایی دیگر صرف‌نظر می‌کنم. بعضی از نقدها به دیگر دوستی مؤثر در سطح موضع نظری هستند، عمدتاً مربوط به مسائلی در فلسفه اخلاق (بینید: McMahan, 2016). به جای بیان این موارد، که در جای خود مهم هستند، در اینجا تمرکز بر نقدهایی است که کمک می‌کنند تفاوت سطوح تحلیل نظریه را بهتر ببینیم، دیگر دوستی مؤثر را بهتر بفهمیم و به این ترتیب، درکی بهتر برای فعالیت عملی و نظری در زیست‌بوم خیریه کسب کنیم.

۴-۱ نقدهای مصداقی

بعضی از نقدها به دیگر دوستی مؤثر مصداقی هستند. اشکال این است: دیگر دوستی مؤثر می‌گوید باید چنین و چنان کنیم، ولی این توصیه خطاست زیرا مؤثرترین نیست. من این دسته را جداگانه بررسی می‌کنم، زیرا پاسخی ساده راجع به آن در دسترس است: تقریباً در همه این موارد چنین پاسخی کارآمد است: «بله، شاید این نکته درست است و توصیه فعلی این جنبش مؤثر نیست؛ در آن صورت، باید مسیر دیگری را پیش بگیریم. اما این امر نشان نمی‌دهد رویکرد دیگر دوستی مؤثر خطاست، بلکه در بهترین حالت نشان می‌دهد این جنبش باید خود را اصلاح کند.» در ادامه، به چند مورد اصلی اشاره می‌کنم. در همه این موارد، می‌توانیم تصویر خود از دیگر دوستی مؤثر را نیز تکمیل کنیم و با بعضی از توصیه‌های عملی این جنبش آشنا تر شویم. طبعاً با توجه به محدودیت حجم تقریباً فقط به عنوان اشکال اشاره می‌شود و بحث تفصیلی در هر مورد بیان نمی‌شود. این اشکال‌ها در مواضعی مختلف طرح شده‌اند و در اینجا صرفاً گزارش می‌شوند.

الف) غفلت از حال. اشاره شد که به ویژه در سال‌های اخیر چهره‌های اصلی جنبش دیگر دوستی مؤثر تأکید زیادی بر خطرات وجودی می‌کنند. متناسب با این تأکید، ایشان اولویت کمتری برای مسائل جاری جهان قائل هستند، چه مسئله گرسنگی باشد چه سلامت، چه راجع به انسان باشد و چه سایر حیوانات. باری، دست‌کم بنا به ملاحظات عملی و برای حفظ تأثیرگذاری، دیگر دوستی مؤثر همچنان می‌کوشد نسبت به این دسته از نقدها حساس باشد و نشان دهد نسبت به اوضاع فعلی جهان بی‌توجه نیست.

ب) رویکرد فردی. نقد دیگر به دیگر دوستی مؤثر این است که تأکید آن بر مسئولیت‌های فردی و وظایف افراد برای کمک به دیگران است، در حالی که بعضی از مشکلات جاری را نمی‌توان به صورت فردی حل کرد. برخلاف ظاهر، این نقد چندان گیرا نیست. مشکل این است که معلوم نیست راهکار بدیل چیست. اولاً حتی وقتی قانع شویم لازم است تلاش‌هایی برای تغییرات کلان‌تر ساختاری رخ دهند، همچنان این افراد هستند که باید دست به عمل و انتخاب بزنند. ثانیاً دیگر دوستی مؤثر کاملاً با این ایده موافق است که باید اقدامات مؤثر را پیش گرفت.^۱

پ) شغل‌های تهی. یکی از توصیه‌های معروف دیگر دوستی مؤثر این است که ما باید مشاغلی را پیش بگیریم که در واقع

^۱ گاهی اشکالاتی از این دست برای طفره رفتن از مسئولیت فردی و شخصی طرح می‌شوند برای مثال، بعضی می‌گویند رفتار فردی ما تأثیر خاصی بر دانداری صنعتی در مقیاس کلان ندارد. برای ارزیابی، بینید: (Huemer, 2018: 27-30).

خیر بیشتری فراهم می‌کنند. گاهی بهتر است به جای صرف وقت برای کار داوطلبانه یا مشاغلی که عموماً مثبت برآورد می‌شوند، سراغ شغل‌های مؤثر یا پول‌ساز برویم و سپس از درآمد خود برای اقدام خیریه استفاده کنیم. با توجه به این توصیه، کسانی این اشکال را طرح می‌کنند که دیگر دوستی مؤثر درک ما از شغل را تهی می‌کند. ملاحظات له و علیه این نقد را به سادگی می‌شود تصور کرد.

ت) تکیه به ثروتمندان. مرتبط با مسئله شغل که در بالا بیان شد، دیگر دوستی مؤثر جنبشی خیریه است که نه فقط با ثروتمندان (به معنای متداول) خصومت ندارد، بلکه بسیار ایشان را مخاطب خود می‌داند و می‌ستاید – از این نظر که آنها امکان تأثیرگذاری دارند. در واکنش به این امر، منتقدان معتقد هستند این همدلی با ثروتمندان مخرب است، چه اینکه بخشی از ناعدالتی‌ها محصول فعالیت‌ها و تصمیم‌های ثروتمندان است. به علاوه، گاهی افرادی که ثروتمند نیستند هم کارهای بسیار شرافتمندانه انجام می‌دهند. (برای بحث درباره این اشکال و موارد دیگر و پاسخ به آنها، ببینید: Chappell, 2024). اجمالاً شاید اگر تفکیکی مهم را لحاظ کنیم، نگرانی نهفته در پس این نقد را بهتر بفهمیم. باید دو پرسش را تفکیک کرد: (۱) چه انسانی از نظر اخلاقی برتر است؟ (۲) چه انسانی می‌تواند اعمالی را انجام دهد که از نظر اخلاقی تأثیرگذارتر هستند؟ به نظر می‌رسد نقد بالا به قدر کافی به تفاوت این دو پرسش توجه ندارد.

به این ترتیب، نمونه‌هایی از نقدهای مصداقی به دیگر دوستی مؤثر را دیدیم. این نقدها جالب هستند. اما عمدتاً نقدها به رویکرد دیگر دوستی مؤثر نیستند، بلکه توصیه‌ها یا تصمیم‌های جنبش عینی را هدف می‌گیرند. البته نباید نادیده بگیریم که ممکن است این پاسخ ناکافی باشد.^۱

۴-۲ ابعاد ناپروورده

بخشی از آنچه در عرصه خیریه با آن مواجه هستیم نسبتاً ساده است: ما وظایفی داریم و مؤثر بودن مهم است. پس مسئولیت ما بیش از آن است که شاید تصور کنیم. اما فراموش نکرده‌ایم که در عمل مسائلی پرمناقشه هستند که نمی‌شود ساده از کنارشان گذشت.

برای مثال، خیریه‌ها نیازمند دیدگاه‌هایی درباره زندگی خوب هستند. به این فکر کنید که آیا زندگی خوب معادل رضایت از زندگی است یا ممکن است کسی از زندگی خود رضایت داشته باشد و در عین حال زندگی بدی داشته باشد؟^۲ گاهی فعالیت‌های خیریه، برای مثال آگاهی‌بخشی درباره حقوق یا فراهم کردن بعضی از امکانات مانند حق تحصیل می‌توانند از نظر رضایت از زندگی تأثیرات منفی داشته باشند، زیرا مخاطب را متوجه نداشته‌ها و حقوق ضایع شده خود می‌کنند. حال کدام وضعیت ترجیح دارد – خوشی در جهل یا رنجوری؟ مشابه این پرسش را درباره قیّم‌مآبی^۳ یا بسیاری از موارد جزئی‌تر یا کلی‌تر نیز می‌توان پرسید.

دیگر دوستی مؤثر نوعی سادگی و سراسازی دارد. این سادگی گاهی وجه قوت است. در عین حال، دشواری‌هایی مانند مواردی که در این قسمت اشاره شد نشان می‌دهند شاید دیگر دوستی مؤثر به‌تنهایی رویکردی تام و تمام برای عرصه خیریه نباشد.

^۱ برای چنین اشکالی، پیش‌گفتار آمیا سرینیواسان (Amia Srinivasan) را ببینید بر: (Adams et al., 2023). در قسمت بعدی، یعنی ۳-۴، این نکته بسط می‌یابد.

^۲ بخشی از مسئله این است که ابتدا مفاهیم و پرسش‌های مختلف درباره «زندگی خوب» را تفکیک و نسبت آنها را تا حدی مشخص کنیم. برای مدخلی روشن‌گر، ببینید: (Heathwood, 2021).

^۳ Paternalism

۴-۳ چالش‌های عمده

در این قسمت، دو نقد دیگر را مطرح می‌کنیم: الف) غفلت از سایر جریان‌ها و جنبش‌ها؛ ب) غفلت از روابط بین‌الملل و مطالعات توسعه.

الف) غفلت از سایر جریان‌ها و جنبش‌ها. در عرصه خیریه، جریان‌ها و کنشگرانی متعدد فعال هستند و هر کدام نقشی ایفا می‌کنند. به علاوه، هر کدام چارچوب فکری و منابع نظری خاص خود را دارند و تجربیاتی کسب کرده‌اند. دیگر دوستی مؤثر تقریباً یک‌سره به همه این فعالیت‌ها بی‌توجه است و همه چیز را مستقل و از صفر آغاز می‌کند. این رویکرد نگران‌کننده است. برای مثال، جریان‌های مبارزه با نژادپرستی یا فعالان حقوق زنان یا کنشگران متعلق به سنت‌های دینی هر یک تجربیاتی دارند.^۱ برای نمونه، دقت کنید در دیگر دوستی مؤثر دغدغه‌های نژادی چندان حضوری ندارند و مسائل زنان محوری نیستند.^۲

ب) غفلت از مطالعات توسعه. جنبش دیگر دوستی مؤثر، با وجود ادعای خود در توجه به شواهد تجربی، به یک منبع کلیدی بی‌توجه بوده است: مطالعات توسعه. این ادعای بعضی منتقدان است و یک بیان تفصیلی از این چالش، ضمن مباحث دقیق فلسفی، کتاب اخیر لری تمکین^۳ (Temkin, 2021) است. اشکال این است: اقتصاددانان توسعه دهه‌هاست در این باره پژوهش‌های تجربی مفصلی انجام داده‌اند (برای مثال، ببینید: Deaton, 2013).^۴ نگرانی این است که بسیاری از اقدامات انسان‌دوستانه بین‌المللی نه فقط به کشورهای مقصد کمک نکرده‌اند، بلکه گاهی وضع را بدتر کرده‌اند. این نمونه اجمالی را در نظر بگیرید:

فرض کنید کشوری از لحاظ ساختار سیاسی فاسد و ضعیف است. حال می‌توان پیش‌بینی کرد بسیاری از انواع کمک‌های خیریه به این کشور عملاً موجب تضعیف بیشتر نظام سیاسی و فساد بیشتر آن می‌شوند. برای مثال، اگر منابع مالی در اختیار چنان نظامی قرار بگیرد، به جای آنکه صرف اولویت‌های اساسی و نیازهای مردم آن کشور شود، صرف فساد بیشتر خواهد شد. از طرف دیگر، کمک مالی به مردم این کشورها گاهی موجب می‌شود نارضایتی‌های داخلی فرو بخوابند و نظام سیاسی بتواند از مسئولیت‌های خود شانه خالی کند و تمرکز خود را بر فعالیت‌های مخرب بگذارد.

درباره هیچ یک از نقدهای این بخش ارزیابی خاصی ارائه نشد. روشن است، دیگر دوستی مؤثر دفاع‌هایی ارائه خواهد داد و منتقد راه‌هایی برای پافشاری دارد. اما در مجموع، به ویژه با توجه به نقدهای قسمت اخیر، شاید بشود نتیجه گرفت در عین وجوه جذاب و آموزنده، دیگر دوستی مؤثر نوعی ساده‌سازی از مسائل دارد که مفید نیست؛ رویکرد ما به خیریه نمی‌تواند محدود به این دیدگاه باشد. نقدهای عمده از این نظر سعی می‌کنند فراتر از نقد جنبش بروند و قدری خود رویکرد را نیز به چالش بکشند.

۵- نتیجه‌گیری

به‌جاست که در بررسی دیدگاه‌های مختلف در عرصه خیریه، سه سطح مختلف تحلیل را تفکیک کنیم: موضع نظری، رویکرد عملی

^۱ برای گزارشی درباره بعضی از نمونه‌ها در سنت مسیحی با هدف رفع نابرابری و فقر، ببینید: (اسلامی، ۱۴۰۰).

^۲ برای نمونه، دیباچه و مقدمه این مجلد را ببینید: (Adams et al., 2023). بعضی از مقالات دیگر این مجموعه نیز منظری مشابه دارند، برای مثال، با تکیه به دیگر جریان‌های حساس به حقوق/بهره‌وری حیوانات.

^۳ Larry Temkin

^۴ ترجمه فارسی: دیتون، ا. (۱۴۰۰). *فرار بزرگ: سلامت، ثروت و ریشه‌های نابرابری* (محمد مهدی عسگری ده‌آبادی، مترجم). دانشگاه امام صادق (ع).

و جنبش عینی. این تفکیک از جنبه‌های مختلف مفید است. برای توضیح این پیشنهاد از نمونه دیگر دوستی مؤثر استفاده شد. از طرفی، به واسطه این تفکیک می‌توانیم درکی بهتر از جریان‌های خیریه پیدا کنیم. همان‌طور که در رابطه با دیگر دوستی مؤثر دیدیم، بررسی یک دیدگاه به عنوان موضع نظری متفاوت است از جنبش عینی. از جمله، احتمالاً به خطا می‌رویم اگر فکر کنیم توفیق جنبش‌های خیریه صرفاً به سبب ریشه‌های نظری آن‌هاست یا شکست جنبش عینی صرفاً به سبب ضعف رویکرد عملی است.

از طرف دیگر، با استفاده از این تفکیک می‌توانیم بین وجوه آموزنده و مطلوب جریان‌های خیریه و وجوه ضعف آنها تفاوت بگذاریم. برای مثال، حتی اگر هیچ وجهی از رویکرد دیگر دوستی مؤثر را پذیرفتنی نیابیم، همچنان این جنبش چیزهای زیادی برای مطالعه دارد. یا اگر با موضع نظری دیگر دوستی مؤثر و ریشه‌های آن در فایده‌گرایی کلاسیک همراه نباشیم، همچنان می‌توانیم رویکرد عملی آن را جلدی بگیریم و آن را متناسب با مبانی نظری خود بفهمیم.

باری، آیا اینها بدان معناست که تحلیل سه‌سطحی محدودیتی ندارد؟ خیر. اولاً ممکن است نظریه خیریه را بشود در سطوح بیشتری تفکیک کرد. ثانیاً شاید به این سادگی نتوانیم بین سطوح مختلف مرز قاطع بکشیم. برای مثال، فرض کنید نظریه‌ای در سطح تحقق عینی بسیار ناموفق بوده باشد. اگرچه منطقاً ممکن است این نظریه رویکرد عملی مناسبی باشد، به نظر می‌رسد شکست آن در سطح عینی خود مانعی برای اتخاذ آن به عنوان رویکرد عملی است. از این رو، مدعا این نیست که سه سطح یادشده هیچ ارتباطی با یکدیگر ندارند. واضحاً روابطی بین سطوح هست. در عین حال، تفکیک سه سطح به قدری هست که بتوان در فهم و ارزیابی نقد نظریه‌ها از آن استفاده کرد. مطالعه موردی بالا بنا بود از این نظر حمایت کند.

در نهایت، این مطالعه توجه ما را به مسئله‌ای کلی‌تر جلب می‌کند: عرصه خیریه در جامعه ما از جنبه‌های مختلف جای بهبود دارد و یکی از آن وجوه در فهم، صورت‌بندی و ارائه جریان‌های خیریه است. دسته‌بندی‌ها و تفکیک‌هایی که در اینجا ارائه شدند می‌توانند کمک کنند تا بتوانیم جریان‌های مختلف خیریه در داخل را در سطوح مختلف تحلیل کنیم و بفهمیم. اهمیت این کار برای بازیگران مختلف زیست‌بوم خیریه متفاوت است. برای مثال، سازمان‌های خیریه احتمالاً توجه بیشتری به رویکردها دارند، کنشگران به جنبش‌های عینی بیشتر توجه می‌کنند و بعضی از پژوهشگران به مواضع نظری. و زیست‌بوم خیریه نیازمند همه اینهاست.

تقدیر و تشکر

این مقاله در دانشگاه تربیت مدرس و با حمایت پژوهشکده مطالعات وقف و نیکوکاری انجام شده است.

منابع فارسی

اسلامی، س. م. (۱۴۰۰). گزارش کتاب خیر عمومی و اخلاق مسیحی نوشته دیوید هالنباخ. در م. جوادی (ویراستار)، *اخلاق مسیحی در مواجهه با پرسش‌های امروزی* (۲۳-۶۶). پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.

اسلامی، س. م. (۱۴۰۴). *زیست‌بوم خیریه و مطالعات خیریه. مطالعات وقف و امور خیریه*، ۳(۱)، ۶۹-۸۸

<https://doi.org/10.22108/ecs.2024.142690.1114>

عباس‌نژاد، ا. (۱۴۰۳). *صورت‌بندی‌های گوناگون از اشکال پرمطالبگی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.

References

Abbasnejad, I. (1403). *Various formulations of the demandingness objections* [MA Dissertation].

<https://doi.org/10.22108/ecs.2025.142692.1115>

- Tarbiat Modares University. [In Persian]
- Adams, C., Crary, A., & Gruen, L. (2023). *The good it promises, the harm it does: Critical essays on effective altruism*. Oxford University Press.
- Chappell, R. Y. (2024). Why not effective altruism. *Public Affairs Quarterly*, 38(1), 3-21. <https://doi.org/10.5406/21520542.38.1.02>
- Deaton, A. (2013). *The great escape: Health, wealth, and the origins of inequality*. Princeton University Press.
- Driver, J. (2011). *Consequentialism*. Routledge.
- Eslami, S. M. (1400). Detailed review of “The common good and Christian ethics” by David Hollenbach. In Javadi, M. (Ed.), *Christian ethics facing contemporary questions* (pp. 23-66). Research Center for Culture, Art and Communications. [In Persian]
- Eslami, S. M. (1404). Charity ecosystem and charity studies. *Endowment & Charity Studies*, 3(1), 69–88. <https://doi.org/10.22108/ecs.2024.142690.1114> [In Persian]
- Fanciullo, J. (2024). Why prevent human extinction? *Philosophy and Phenomenological Research*. <https://doi.org/10.1111/phpr.13066>
- Heathwood, C. (2021). *Happiness and wellbeing*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108580830>
- Huemer, M. (2018). *Dialogues on ethical vegetarianism*. Routledge.
- MacAskill, W. (2015). *Doing good better: How effective altruism can help you make a difference*. Gotham books.
- MacAskill, W. (2019). The definition of effective altruism. In H. Greaves & T. Pummer (Eds.), *Effective altruism: Philosophical issues*. (H. Greaves & Th. Pummer, Eds., pp. 10-28). Oxford University Press.
- MacAskill, W. (2022). *What we owe to future*. Basic Books.
- McMahan, J. (2016). Philosophical critiques of effective altruism. *The Philosophers' Magazine*, 73, 92-99. <https://doi.org/10.5840/tpm20167379>
- Parfit, D. (1984). *Reasons and persons*. Clarendon Press.
- Railton, P. (1984). Alienation, consequentialism, and the demands of morality. *Philosophy & Public Affairs*, 13(2), 134-171. <https://philarchive.org/rec/RAIACA>
- Schwartz, B. (2004). *The paradox of choice: Why more is less*. Ecco Press.
- Singer, P. (1972). Famine, affluence, and morality. *Philosophy & Public Affairs*, 1(3), 229-243. <http://www.jstor.org/stable/2265052>
- Singer, P. (2009). *The life you can save*. Random House.
- Singer, P. (2015). *The most good you can do: How effective altruism is changing ideas about living ethically*. Yale University Press.
- Singer, P. (2016). *Famine, affluence, and morality*. Oxford University Press.
- Temkin, L. (2021). *Being good in a world of need*. Oxford University Press.

